

Väestön ikääntyminen tuo haasteita palvelujärjestelmälle – kunnat kohtaavat ikääntymishaasteen eri aikaan

Befolkningens åldrande utmanar servicen vid olika tid i olika kommuner

Sari Kauppinen & Salla Säkkinen

Suomen väestö on ikärakenteeltaan vanhenemassa ja se luo omat vaateensa sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäjille. Väestön terveydentila pysyy suurimmalla osalla väestöstä entistä pidempään hyvänä. Jossain vaiheessa tulee lähes kaikille kuitenkin tarve saada sosiaali- ja terveyspalveluja. Tämän hetkisen tiedon mukaan säännöllisten hoivapalvelujen tarve alkaa keskimäärin 76 vuoden iässä ja laitoshoidon tarve 82 vuoden iässä. Ikääntyneiden määrissä ja osuuksissa väestöstä on suuria alueellisia ja myös kunnittaisia eroja. Alueellisten erojen ennustetaan myös jatkuvan tulevaisuudessakin. Niinpä Suomen eri alueet ja sen myötä kunnat ovat kovin erilaisten haasteiden edessä järjestäessään palveluja asukkailleen.

Suomen väki vanhenee

Suomessa oli 5 219 732 asukasta vuoden 2003 lopussa. Suomen väkimäärän kasvu jatkuu, mutta kasvuvauhti on hieman hidastunut viimeisten kymmenen vuoden aikana. Vuoden 2003 lopussa oli Suo-

Finlands befolkning håller strukturellt på att åldras, och detta ställer krav på dem som tillhandahåller social- och hälsotjänster. Största delen av befolkningen hålls friska längre än förr. Men i något skede behöver nästan alla social- och hälsotjänster. Enligt nuvarande rön börjar folk i medeltal behöva regelbunden omsorg vid 76 års ålder och anstaltsvård vid 82. Åldringsinslaget i befolkningen varierar kännbart mellan olika regioner och kommuner. De regionala skillnaderna förutspås fortsätta även i framtiden. Därför står Finlands olika regioner och därmed dess kommuner inför mycket olika utmaningar då de skall ordna service åt sina invånare.

Finlands befolkning åldras

Vid slutet av år 2003 hade Finland 5 219 732 invånare. Folkökningen fortsätter, men den har blivit lite långsammare under de senaste tio åren. Vid slutet av år 2003 hade Finland 813 200 invånare som fyllt 65 år, 368 200 som fyllt 75 år och 82 700 som fyllt 85 år. Dessa åldersgrupps andel av Finlands befolkning är

Taulukko 1. Ikääntynyt väestö koko maassa 1990–2003

Tabell 1. Åldringsbefolkningen i Finland 1990–2003

Vuosi Ålder	65+	75+	85+	65+, % väestöstä av befolkningen	75+, % väestöstä av befolkningen	85+, % väestöstä av befolkningen
1990	672 965	283 068	51 943	13,5	5,7	1
1995	732 417	300 140	67 018	14,3	5,9	1,3
2000	777 198	340 409	78 395	15	6,6	1,5
2001	787 371	349 674	79 660	15,2	6,7	1,5
2002	798 564	357 909	80 945	15,3	6,9	1,6
2003	813 195	368 198	82 659	15,6	7,1	1,6

Lähde: Väestötilastot, Tilastokeskus; SOTKA.

Källa: Befolkningsstatistiken, Statistikcentralen; SOTKA.

messa 65 vuotta täyttäneitä 813 200, 75 vuotta täyttäneitä 368 200 ja 85 vuotta täyttäneitä 82 700. Tällä hetkellä vajaa 16 % väestöstä on 65 vuotta täyttäneitä, 75 vuotta täyttäneiden osuus on 7,1 % ja 85 vuotta täyttäneiden osuus 1,6 %. Nykyisessä ikärakenteessa on huomattava, että vanhemmissa ikäryhmissä näkyy toisen maailmansodan vaikutukset. Sodassa kaatui noin 80 000 miestä, joista tuntuva osa olisi ilman sotaa edelleen elossa ja ikääntyneiden määrä olisi nykyistä suurempi.

Sodan vaikutukset näkyvät myös vanhempien ikäpolvien sukupuolijakaumissa. Naisia on vähemmän kaikissa ikäluokissa aina 57 vuoden ikään asti. Sitä vanhemmissa ikäluokissa on kaikissa naisia enemmän kuin miehiä. 65 vuotta täyttäneistä on 61 % naisia ja 39 % miehiä ja 85 vuotta täyttäneissä on naisten osuus jo 76%. Mitä vanhemmista ikäluokista on kysymys sitä suurempi on naisemmistö.

Ikääntyvien osuuksissa väestöstä selviä alueellisia eroja

Läänien välillä on selviä eroja ikääntyvän väestön määrissä. Suurin yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä on Itä-Suomen läänissä, jossa 18 % väestöstä on 65 vuotta täyttäneitä. Etelä-Suomen läänissä osuus on läänien pienin 13,9 %. 75 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä on suurin Ahvenanmaalla 8,4 % ja Itä-Suomessa 8,3 % ja pienin Oulun läänissä 6,1 %. Vanhimpien 85 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä

16 procent, 7,1 procent resp. 1,6 procent. I nuvarande åldersstruktur bör man lägga märke till att Andra världskriget påverkar de äldsta ålderskategorierna. I de tre krig Finland utkämpade under Andra världskriget stupade ca. 80 000 man, av vilka en kännbar del hade varit vid liv om det inte varit för kriget. Då hade antalet äldre åldringar alltså varit större än idag.

Krigets verkningar märks också på könsfördelningen bland de gamla. För trots att kvinnorna i och för sig blir majoritet av naturliga skäl bland 57-åringarna (efter att ha varit i minoritet i yngre åldersklasser) och utgör 61 procent av de 65 år fyllda (bland vilka männen inte är så gamla att kämpat i kriget), utgör kvinnorna hela 76 procent av de 85 år fyllda (bland vilka männen kämpat i kriget). Ju äldre åldersklass, desto större andel kvinnor.

Stora regionala skillnader i åldringsandelen

Det föreligger klara skillnader i åldringsinslagen länen emellan. Störst är andelen 65 år fyllda i Östra Finlands län: 18 procent. Minst är denna andel i Södra Finlands län: 13,9 procent. Andelen 75 år fyllda är störst på Åland och i Östra Finland: 8,4 procent resp. 8,3 procent. Minst är den i Uleåborgs län: 6,1 procent. Andelen 85 år fyllda är störst på Åland och minst i Lapplands och Uleåborgs län.

Också landskapen emellan finns det skillnader i antalet och andelen åldringar. Nyland, som hyser en

on myös suurin Ahvenanmaalla ja pienin Lapin ja Oulun lääneissä.

Maakuntien välillä on myös selviä eroja ikääntyneiden määrissä ja osuuksissa väestöstä. Uudenaan maakunta on väkimäärältään selvästi suurin maakunta ja siellä asuu neljännes koko maan väestöstä. Ikääntyneiden sekä 65 että 75 vuotta täyttäneiden osuudet väestöstä ovat kuitenkin Uudellamaalla maakuntien pienimmät. Vuonna 2003 oli 75 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä Uudellamaalla 5,1 % ja Pohjois-Pohjanmaalla 5,7 %. Suurin 75 vuotta täyttäneiden osuus oli Etelä-Savossa 9,2 % ja Pohjanmaalla 8,9 %. Jos tarkastellaan vielä iäkäämmän, 85 vuotta täyttäneen väestön osuutta maakunnan koko väestöstä, voidaan todeta, että pienimmät osuudet ovat Pohjois-Pohjanmaalla, Uudellamaalla ja Lapissa. Isoimmat osuudet ovat puolestaan Ahvenanmaalla ja Pohjanmaalla.

Ikääntyvien määrissä ja osuuksissa väestöstä löytyy myös suuria kunnittaisia eroja. Vuonna 2003 oli 75 vuotta täyttäneiden osuus kunnan väestöstä suurimmillaan lähemmäs 20 % ja pienimmillään 2–3 % eli kunnat ovat väestörakenteeltaan kovin erilaisissa tilanteissa järjestäessään palveluja asukkailleen.

Alueellisia eroja myös tulevaisuudessa

Väestön ikääntymisen ennustetaan jatkuvan voimakkaana ja se luo myös tulevaisuudessa entistä enemmän erityistarpeita sosiaali- ja terveystalouteihin. Vuoteen 2030 mennessä 65 vuotta täyttäneiden määrän ennustetaan kasvavan vähän yli 600 000:lla. Heidän osuutensa väestöstä ennustetaan kasvavan nykyisestä 16 prosentista 26 prosenttiin. Vuonna 2030 on 65 vuotta täyttäneitä ennusteen mukaan noin 80 % enemmän kuin nyt.

75 vuotta täyttäneiden määrän ennustetaan kasvavan vuoteen 2030 mennessä 370 000:lla. Tällä hetkellä yli 75 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä

© Puppi Caselius.

fjärdedel av alla finländare, är klart största landskapet till folkmängden. Men Nyland har minsta andelen 65 år fyllda och 75 år fyllda. År 2003 var de 75 år fylldas andel av befolkningen 5,1 procent i Nyland och 5,7 procent i Norra Österbotten. I Södra Savolax var den störst: 9,2 procent, och i Österbotten 8,9 procent. För de 85 år fylldas del kan konstateras att de utgör minsta befolkningsinslaget i Norra Österbotten, Nyland och Lappland. Största inslaget utgör de på Åland och Österbotten.

Det finns också stora skillnader kommuner emellan i åldringsinslaget. År 2003 varierade andelen 75 år fyllda mellan 2–3 procent och 20 procent, så kommunerna har mycket olika utgångslägen för tillhandahållandet av service för sina invånare.

Regionala skillnader även i framtiden

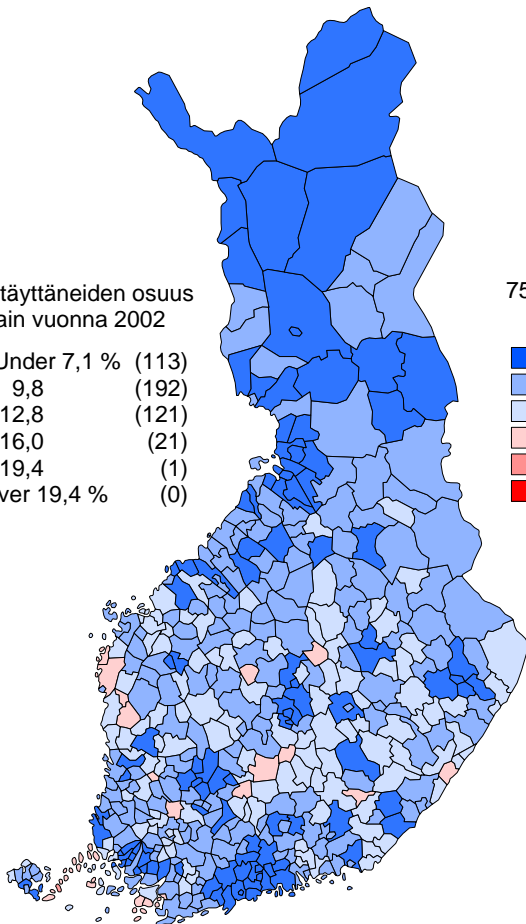
Befolkningens åldrande överlag förutspås fortgå starkt, vilket även i framtiden kommer att föranleda allt mera specialbehov inom social- och hälsoservicen. Fram till år 2030 väntas antalet 65 år fyllda öka

75 vuotta täyttäneet, % väestöstä kunnittain 2002 ja 2030

De 75 år fylldas befolkningsandel (%) kommunvis 2002 och 2030

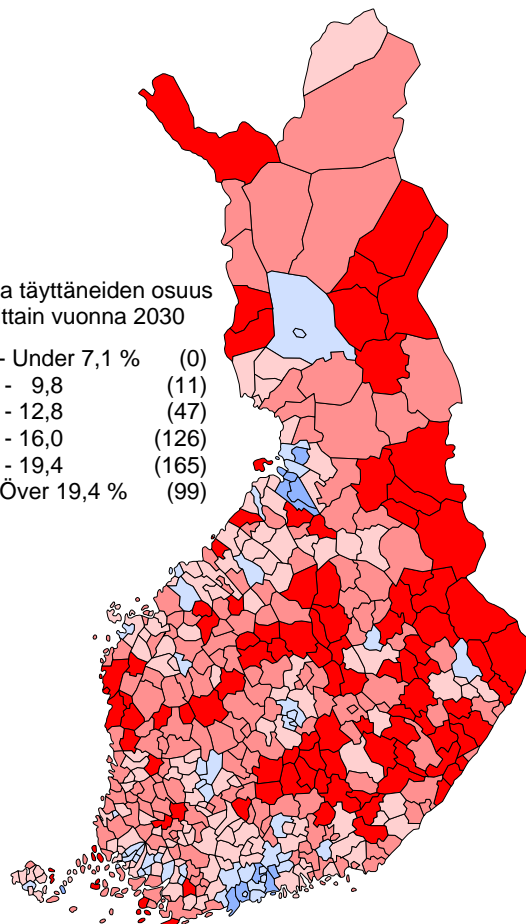
75 vuotta täyttäneiden osuus kunnittain vuonna 2002

Alle - Under 7,1 %	(113)
7,1 - 9,8	(192)
9,9 - 12,8	(121)
12,9 - 16,0	(21)
16,1 - 19,4	(1)
Yli - Över 19,4 %	(0)

75 vuotta täyttäneiden osuus kunnittain vuonna 2030

Alle - Under 7,1 %	(0)
7,1 - 9,8	(11)
9,9 - 12,8	(47)
12,9 - 16,0	(126)
16,1 - 19,4	(165)
Yli - Över 19,4 %	(99)

on 7,1 %, mutta vuonna 2030 osuuden ennustetaan olevan jo 13,7 %. Vielä vanhemmissa ikäluokissa 85 vuotta täyttäneiden määrän ennustetaan kasvavan nykyisestä vajaasta 80 000:sta noin 171 000:een vuoteen 2030 mennessä. On lisäksi huomattava, että suuret ikäluokat eivät ole vielä vuonna 2030 edes ylittäneet 85 vuoden ikää. 85 vuotta täyttäneiden osuuden väestöstä ennustetaan kasvavan 1,6 %:sta 3,2 %:iin.

Alueellisia eroja ikääntyneiden määrissä ja osuoksissa väestöstä ennustetaan olevan tulevaisuudessa-kin niin läänien, maakuntien kuin kuntienkin välillä. Joissakin kunnissa 75 vuotta täyttäneiden osuuden

med lite över 600 000. Deras befolkningsandel skulle då växa från 16 procent idag till 26 procent. År 2030 kommer det enligt prognosen att finnas 80 procent flera 65 år fyllda än idag.

De 75 år fyllda väntas öka med 370 000 fram till år 2030. För närvarande utgör de 7,1 procent av befolkningen, men år 2030 väntas de utgöra 13,7 procent av vår befolkning. De 85 år fyllda väntas öka från dagens knappa 80 000 till 171 000 år 2030. Dessutom bör vi lägga märke till de stora åldersklasserna ännu inte fyllt 85 år 2030. Man räknar med att de 85 år fylldas andel av befolkningen växer från 1,6 till 3,2 procent.

ennustetaan nousevan jopa 26 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. Vastaavasti niissä kunnissa, missä 75 vuotta täyttäneiden osuuden ennustetaan olevan Suomen pienimpiä, ovat osuudet 7–8 % väestöstä. Näin ollen ”ääripäiden” kunnat ovat kovin erilaisissa tilanteissa järjestäessään palveluja asukkailleen.

Kymmenen suurimman kaupungin joukossa tulee väestöennusteen mukaan 75 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä olemaan suurin Porissa 16,4 % ja Lahdessa 15 %. Pienin ikääntyneiden osuus tulee ennusteen mukaan olemaan Espoossa 8,9 %. Helsingissä 75 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä on tällä hetkellä 6,4 % ja sen ennustetaan olevan 10,7 % vuonna 2030. Koko maan 75 vuotta täyttäneiden osuuden ennustetaan olevan 13,7 %. Valtaosassa kymmenestä isoimmasta kaupungista on ikääntyneiden osuus väestöstä ennusteen mukaan alle koko maan keskiarvon.

Säännöllisten palvelujen piirissä yhä harvempi

Ikääntyneistä on säännöllisten palvelujen piirissä nykyisin hieman pienempi osa kuin 1990-luvun puolivälissä, vaikka asiakasmäärät ovat hivenen kasvaneet. Vuoden 2002 lopussa säännöllisiä palveluja sai joka kahdeksas 65 vuotta täyttäneistä (106 800 asiakasta), joka neljäs 75 vuotta täyttäneistä ja joka toinen 85 vuotta täyttäneistä. Säännöllisiksi palveluiksi on laskettu säännöllinen kotipalvelu ja kotisairaanhoido, palveluasuminen, vanhainkotihoito sekä pitkäaikaishoito terveyskeskuksissa.

Ikääntyneiden palveluissa tapahtui 1990-luvulla rakennemuutos. Laitoshoido väheni ja palveluasuminen yleistyi. Säännöllisen kotihoidon asiakasmäärä on vanhusväestöön suhteutettuna vähentynyt vuodesta 1995, josta lähtien tieto on saatavissa. Vuoden 2002 lopussa oli 65 vuotta täyttäneitä laitoshoidossa 31 800 ja palveluasunnoissa 22 700. Säännöllisen kotihoidon asiakkaita oli 52 400 vuonna 2001.

Man förutspår att det fortsättningsvis kommer att finnas skillnader i åldringarnas antal och andelar mellan såväl län och landskap som kommuner. I vissa kommuner väntas de 75 år fylldas andel av befolkningen öka rentav till 26 procent fram till år 2030. I de kommuner där inslaget väntas vara bland de minsta i landet är det ändå 7–8 procent av befolkningen. Så kommunerna kommer även i framtiden att ha mycket olika utgångspunkter för ordnandet av äldreomsorgen.

Om vi ser på landets tio största städer kommer andelen 75 år fyllda enligt prognosen att vara störst i Björneborg med 16,4 procent och Lahtis med 15 procent. Minsta åldringsinslaget kommer Esbo att ha: 8,9 procent. I Helsingfors utgör de 75 år fyllda 6,4 procent av befolkningen idag, men väntas utgöra 10,7 procent år 2030. I hela landet väntas denna åldersgrupp utgöra 13,7 procent det året. I de flesta av våra tio största städer väntas åldringsandelen vara mindre än landsmedeltalet.

Allt färre får regelbunden service

Trots att antalet klienter hos den regelbundna servicen vuxit något sedan medlet av 1990-talet har deras andel av åldringarna minskat. Vid slutet av år 2002 åtnjöt regelbunden service av var åttonde 65 år fylld (106 800 personer), var fjärde 75 år fylld och varannan 85 år fylld. Som regelbunden service betraktas här hemservice och hemsjukvård, serviceboende, vård på åldringshem och långtidsvård vid hälsocentral.

På 1990-talet skedde en strukturförändring i äldreomsorgen. Anstaltsvården minskade och serviceboendet ökade. Andelen åldringar som får regelbunden hemmavård har minskat sedan år 1995, då statistikföringen började. Vid slutet av år 2002 fick 31 800 personer som fyllt 65 år anstaltsvård, medan 22 700 bodde i servicebostad. År 2001 fick 52 400 personer regelbunden hemmavård.

Taulukko 2. Väestöennusteen mukaan suurimmat ja pienimmät kunnittaiset 65 ja 75 vuotta täyttäneiden %-osuudet väestöstä 2030

Suurimmat 65 vuotta täyttäneiden %-osuudet 2030		Pienimmät 65 vuotta täyttäneiden %-osuudet 2030	
Puumala	47,8	Oulunsalo	15,7
Kangasniemi	45,6	Kiiminki	17,0
Kaskinen	45,3	Kempele	17,9
Joutsa	44,8	Espoo	18,1
Liekksa	44,7	Sipoo	19,8
Ristijärvi	44,6	Tyrnävä	20,0
Hyrnsalmi	44,4	Kirkkonummi	20,1
Savukoski	44,0	Vantaa	20,2
Suomenniemi	43,6	Liminka	20,3
Ilomantsi	43,5	Nurmijärvi	20,3

Suurimmat 75 vuotta täyttäneiden %-osuudet 2030		Pienimmät 75 vuotta täyttäneiden %-osuudet 2030	
Kaskinen	26,4	Oulunsalo	7,6
Puumala	25,5	Kiiminki	8,1
Joutsa	24,4	Kempele	8,5
Kuhmoinen	24,4	Espoo	8,9
Kangasniemi	24,2	Sottunga	8,9
Hyrnsalmi	24,1	Tyrnävä	9,2
Liekksa	24,0	Liminka	9,4
Kuhmo	23,7	Sipoo	9,4
Karijoki	23,5	Pornainen	9,6
Suomenniemi	23,5	Kirkkonummi	9,7

Lähde: Tilastokeskus, väestötilastot, väestöennuste 2030

Taulukko 3. Kymmenen suurimman kaupungin 75 vuotta täyttäneiden osuudet väestöstä 2003 ja 2030

	2003	Ennuste 2030
Helsinki	6,4	10,7
Espoo	3,6	8,9
Tampere	6,8	11,9
Vantaa	3,1	10,1
Turku	8,1	13,2
Oulu	4,9	10,0
Lahti	7,4	15,0
Kuopio	6,4	13,4
Jyväskylä	6,1	11,5
Pori	8,0	16,4
Koko maa	7,1	13,7

Lähde: Väestötilastot, Tilastokeskus; SOTKA.

Tabell 2. De tio största och minsta andelarna 65 resp. 75 år fyllda i Finlands kommuner år 2030, enligt befolkningsprognosen

Största andelen 65 år fyllda, % 2030		Minsta andelen 65 år fyllda, % 2030	
Puumala	47,8	Oulunsalo	15,7
Kangasniemi	45,6	Kiiminki	17,0
Kaskö	45,3	Kempele	17,9
Joutsa	44,8	Esbo	18,1
Liekksa	44,7	Sibbo	19,8
Ristijärvi	44,6	Tyrnävä	20,0
Hyrnsalmi	44,4	Kyrkslätt	20,1
Savukoski	44	Vanda	20,2
Suomenniemi	43,6	Limingo	20,3
Ilomants	43,5	Nurmijärvi	20,3

Största andelen 75 år fyllda, % 2030		Minsta andelen 75 år fyllda, % 2030	
Kaskö	26,4	Oulunsalo	7,6
Puumala	25,5	Kiiminki	8,1
Joutsa	24,4	Kempele	8,5
Kuhmoinen	24,4	Esbo	8,9
Kangasniemi	24,2	Sottunga	8,9
Hyrnsalmi	24,1	Tyrnävä	9,2
Liekksa	24	Limingo	9,4
Kuhmo	23,7	Sibbo	9,4
Karijoki	23,5	Borgnäs	9,6
Suomenniemi	23,5	Kyrkslätt	9,7

Källa: Statistikcentralen, befolkningsstatistiken, prognos 2030.

Tabell 3. Andelen 75 år fyllda i de tio största städerna i Finland år 2003 samt prognos för 2030

	2003	Prognos för 2030
Helsingfors	6,4	10,7
Esbo	3,6	8,9
Tammerfors	6,8	11,9
Vanda	3,1	10,1
Åbo	8,1	13,2
Uleåborg	4,9	10,0
Lahtis	7,4	15,0
Kuopio	6,4	13,4
Jyväskylä	6,1	11,5
Björneborg	8,0	16,4
Hela landet	7,1	13,7

Källa: Befolkningsstatistiken, Statistikcentralen; SOTKA.

Yksi 1990-luvun ilmiö on ollut myös se, että yritysten ja järjestöjen palvelut ovat yleistyneet etenkin vuosikymmenen jälkipuoliskolla. Yksityiset tuottavat palveluasumisesta jo hieman yli puolet ja kotipalveluista reilun viidenneksen. Vanhainkotihoidosta kunnat ja kuntayhtymät tuottavat itse lähes 90 prosenttia.

Asiakkaat yhä huonokuntoisempia

Sekä laitos- että avopalveluissa asiakkaat ovat yhä iäkkäämpiä ja huonokuntoisempia. Sekä uusien pitkäaikaisasiakkaiden keski-ikä että heidän hoidon tarpeensa ovat ympärivuorokautisissa hoivapalveluissa (vanhainkodeissa, tehostetussa palveluasumisessa ja terveyskeskuksissa) viime vuosina koko ajan kasvaneet.

Koko maassa asiakkaiden sijoittuminen hoidon portaille on yleensä onnistunut: keskimäärin avopalvelun asiakkaiden hoidon tarve on pienempi kuin laitoshoidon asiakkaiden. Huomattavaa on kuitenkin, että hoidon tarpeeltaan samantasoisia asiakkaita on monessa eri palvelussa. Paikallisesti ikääntyneiden hoidosta tehdään siis erilaisia ratkaisuja.

Palvelujen päällekkäiskäyttö yleistä

On melko yleistä, että palvelut kasaantuvat samoille ihmisille. Vuonna 2001 kaksi kolmasosaa säännöllisen kotihoidon asiakkaista ja 70 % omaishoidon tuen asiakkaista vietti vähintään yhden hoitojakson tehostetun palveluasumisen yksikössä, vanhainkodissa, terveyskeskuksessa tai sairaalassa.

Väestön ikääntyminen tulee aiheuttamaan painetta myös terveyspalveluihin, sillä ikääntyneet käyttävät niistä suuren osan. Terveyskeskusten vuodeosastohoidosta 65 vuotta täyttäneet käyttävät tätä nykyä 90 %. Somaattisesta vuodeosastohoidosta he

Ett annat fenomen typiskt för 1990-talet var att tjänster producerade av företag och organisationer blev vanligare, i synnerhet under dess senare hälft. De privata serviceproducenterna står redan för drygt hälften av serviceboendet och lite över en femtedel av hemservicen. Av åldringshemsvården producerar kommunerna och kommunförbunden själva nästan 90 procent.

Klienterna allt krassligare

Både inom anstalts- och öppenvården är klienterna allt äldre och krassligare. Inom heldygnsomsorgen vid åldringshem, effektiverat serviceboende och hälsocentraler har de nya långtidspatienternas medelålder och servicebehov hela tiden stigit under de senaste åren.

I landet som helhet har klienternas placering i olika grader av vård i regel lyckats: i medeltal är öppenvårdsklienternas vårdbehov mindre än anstaltsvårdsklienternas. Men vi bör lägga märke till att klienter med samma grad av servicebehov förekommer inom många olika serviceformer. Man tillgriper alltså olika lösningar på olika orter.

Vanligt med överlappande service

Det är rätt vanligt att servicen anhopas på samma människor. År 2001 tillbragte två tredjedelar av den regelbundna hemmavårdens klienter och en lite större del av anhörigvårdsklienterna minst en vårdperiod vid någon enhet för effektiverat serviceboende, åldringshem, hälsocentral eller sjukhus.

Befolkningens åldrande kommer att sätta tryck även på hälsovården, eftersom de äldre konsumerar en stor del av den. Av hälsocentralernas bäddavdelningsvård får de 65 år fyllda för närvarande 90 procent. Av den somatiska bäddavdelningsvården får de hälften och av den psykiatriska bäddavdelningsvår-

käyttävät puolet ja psykiatrisesta vuodeosastohoidosta reilun kymmenesosan. Perusterveydenhuollon lääkärikäynneistä ikääntyneiden osuus on viidesosa ja somaattisen erikoissairaanhoidon avohoidosta neljäsosa.

Palvelut vaihtelevat alueellisesti ja kunnittain

Säännöllisen palvelun piirissä olleiden osuus 75 vuotta täyttäneistä vaihteli vuoden 2002 lopussa maakunnittain 22,5–30,6 %. Eniten asiakkaita ikääntyneiden palveluissa oli väestöön suhteutettuna Etelä-Savossa, Pohjois-Pohjanmaalla ja Ahvenanmaalla ja vähiten Varsinais-Suomessa, Päijät-Hämeessä ja Pirkanmaalla. Ikääntyneiden laitoshoidossa oli väestöön suhteutettuna eniten asiakkaita Ahvenanmaalla, Pirkanmaalla, Satakunnassa ja Etelä-Savossa ja vähiten Kainuussa, Keski-Pohjanmaalla ja Pohjois-Pohjanmaalla. Laitoshoidossa olleiden osuus vaihteli maakunnittain 4,3–9,4 %.

Kun suhteutetaan 75 vuotta täyttäneiden asiakkaiden määrä vastaavaan väestöön, nähdään erityyppisten kuntien välillä eroja palvelurakenteissa. Suurissa ja kaupunkimaisissa kunnissa on keskimääräistä enemmän terveyskeskusten vuodeosastohoittoa. Pienissä ja maaseutumaisissa kunnissa on puolestaan kattavampi kotihoito kuin muun tyyppisissä kunnissa. Palveluasumista on enemmän taajaan asutuissa ja maaseutumaisissa kunnissa, tosin tehostettua palveluasumista on eniten kaupunkimaisissa ja suurehkoissa kunnissa. Vanhainkotien osalta kuntatyyppien välillä ei ole juuri eroja, mutta pienehköissä kunnissa on vanhainkodeissa enemmän asiakkaita. 10 suurimmasta kunnasta laitოსvaltais in on Tampere. Oulussa on eniten säännöllistä kotihoitoa ja Vantaalla eniten palveluasumista.

den en dryg tiondel. Åldringarna nyttjar en femtedel av bashälsovårdens läkarbesök och en fjärdedel av den somatiska specialsjukvårdens öppenvård.

Service varierar regionalt och kommunvis

Andelen 75 år fyllda som fick regelbunden service varierade kommunvis mellan 22,5 och 30,6 procent. I förhållande till folkmängden fanns det mest äldreomsorgsklienter i Södra Savolax, Norra Österbotten och Åland och minst i Egentliga Finland, Päijänne-Tavastland och Birkaland. Mest klienter inom anstaltsvård för åldringar fanns det i förhållande till folkmängden på Åland och i Birkaland, Satakunda och Södra Savolax, och minst i Kajanaland, Mellersta Österbotten och Norra Österbotten. Andelen åldringar som fick anstaltsvård varierade 4,3–9,4 procent mellan landskapen.

Om vi jämför antalet 75 år fyllda klienter med folkmängden märker vi en del skillnader i servicestruktur mellan olika typer av kommuner. I stora och urbana kommuner finns det mera bäddavdelningsvård vid hälsocentraler än genomsnittligt. Små landsortskommuner har för sin del en mera heltäckande hemmavård än andra typer av kommuner. Serviceboende finns det mera av i tät bebyggda kommuner och rurala kommuner, om ock det finns mest effektivt serviceboende i urbana och större kommuner. Beträffande åldringshem finns inga större skillnader mellan olika typer av kommuner, men i mindre kommuner finns det mera klienter vid dem. Bland de tio största kommunerna har Tammerfors mest anstaltsvård. Uleåborg har mest regelbunden hemmavård och Vanda mest serviceboende.

Taulukko 4. Ikääntyneiden palvelujen peittävyys 2002 koko maassa ja 10 suurimmassa kunnassa

Tabell 4. Äldreomsorgens täckningsgrad i hela landet och i de 10 största kommunerna år 2002

	75 v. täyttäneet asiakkaat, % 75 vuotta täyttäneistä 75 år fyllda klienter, % av 75 år fyllda				Kotona asuvien osuus 75 v. täyttäneistä Andel som bor hemma av 75 år fyllda	
	Säännöllinen kotihoito Regelbunden hemvård	Ikääntyneiden palveluasuminen Serviceboende för äldre	Siitä tehostettu palveluasuminen Därav service boende med haldygnsomsorg	Vanhainkodit Äldringshem		Terveyskeskusten pitkäaikaishoito Hälsövärdscentraler, långtidsvård
	30.11.2001	31.12.2002				
Koko maa -						
Hela landet	12,1	5,3	2,5	5,0	2,8	89,7
Helsinki						
Helsingfors	11,9	6,8	3,4	6,0	3,5	87,1
Espoo Esbo	11,3	5,9	5,2	2,0	3,1	89,7
Tampere						
Tammerfors	7,2	4,0	1,6	6,8	3,3	88,2
Vantaa Vanda	7,0	6,9	4,4	5,5	1,0	89,1
Turku Åbo	11,6	3,2	2,6	6,4	3,0	88,1
Oulu Uleåborg	13,4	5,2	2,0	4,6	2,3	91,2
Lahti Lahtis	10,7	3,0	1,0	0,2	7,3	91,5
Kuopio	10,4	1,1	0,8	2,8	4,3	92,1
Jyväskylä	9,2	5,3	1,9	4,3	3,2	90,6
Pori Björneborg	8,7	3,7	1,2	4,6	3,7	90,5

Lähteet: Sosiaali- ja terveydenhuollon hoitoilmoitusrekisterit, Stakes; Kuntien talous- ja toimintatilasto, Tilastokeskus (SOTKA).

Källor: Vårdanmälningsregister inom social- och hälsovården, Stakes; Statistik över kommunernas ekonomi och verksamhet, Statistikcentralen (SOTKA).

Määrälliset tavoitteet saavutettu

Suomen vanhuspolitiikan tavoitteena on, että mahdollisimman moni ikääntynyt voi elää itsenäisesti omassa kodissaan. Palvelurakennetyöryhmän ja myös vuonna 1996 julkaistun vanhuspoliittisen strategian suositus oli, että 75 vuotta täyttäneistä 90 % selviytyy kotona itsenäisesti tai sosiaali- ja terveyspalvelujen tai lähiomaisten ja tuttavien turvin.

Määrälliset tavoitteet on lähes saavutettu, sillä ympärivuorokautisten palvelujen (tehostetun palveluasumisen, vanhainkodin, terveyskeskuksen) piirissä oli vuoden 2002 lopussa 10,3 prosenttia 75 vuotta täyttäneistä. Kotona asuvien osuus on siis nyt 89,7 %. Kolmella neljäsosalla kunnista tämä osuus oli 82,1–92,2 %. 10 suurimmassa kunnassa kotona asuvien osuus vaihteli Kuopion 92,1 %:sta Helsingin 87,1 %:iin.

Avopalveluista lisäystä on kuitenkin tullut lähinnä palveluasumiseen, kun taas kotiin annettavat palve-

De kvantitativa målen uppnådda

I Finland är äldreomsorgspolitikens målsättning att så många åldringar som möjligt kan bo självständigt i sina hem. Den rekommendation som ges av en arbetsgrupp för servicestruktur samt i den åldringpolitiska strategin av år 1996 är att 90 procent av de 75 år fyllda skall kunna bo hemma antingen på egen hand eller med hjälp av social- och hälsojänssten eller anhöriga och vänner.

Den kvantitativa målsättningen är så gott som nådd, eftersom heldygnservice (effektiverat serviceboende, åldringshem, hälsocentraler) gavs åt 10,3 procent av de 75 år fyllda. De hemmaboendes andel är alltså nu 89,7 procent. I tre fjärdedelar av kommunerna var denna andel mellan 82,1 och 92,2 procent. I de tio största kommunerna varierade andelen hemmaboende mellan 92,1 procent (i Kuopio) och 87,1 procent (i Helsingfors).

© Puppi Caselius

lut ovat vähentyneet 1990-luvulla. Aivan viime vuosina ovat tukipalvelut hieman yleistyneet, mutta niitäkin on lisätty vain sen verran kuin vanhuksia on tullut lisää.

Yksi tapa tukea kotona asumista on ollut omaishoidon tuki, johon on tehty useita uudistuksia 1990-luvulla. Varsinkin viime vuosina 65 vuotta täyttäneiden omaishoitoasiakkaiden määrä on lisääntynyt. Omaishoidon tuen asiakasmäärät vähenivät kuitenkin 1990-luvun alkupuolella niin paljon, että kasvusta huolimatta tuen piirissä oli vuonna 2000 vasta yhtä suuri osa ikääntyneistä kuin 1990-luvun alussa. Vuonna 2002 tuen piirissä oli 2,1 prosenttia 65 vuotta täyttäneistä (noin 17 000).

Inom den öppna servicen har det främst blivit ökning inom serviceboendet, medan hemservicen minskade under 1990-talet. Under de allra senaste åren har stödservicen ökat något, men endast i proportion till ökningen i antalet åldringar.

Ett sätt att stöda hemmaboende har varit stödet för anhängvårdare. Flera reformer kring detta gjordes under 1990-talet. I synnerhet under de senaste åren har antalet 65 år fyllda anhängvårdsklienter ökat. Men klienterna inom stödet för anhängvård minskade så mycket i början av 1990-talet att deras andel av åldersklassen trots ökning under slutet av 1990-talet fortfarande var densamma år 2000 som år 1990. År 2002 fick 2,1 procent av de 65 år fyllda detta stöd (ca. 17 000 personer).

Ikääntyneiden palveluista uusi julkaisu

Stakes julkaisi viime joulukuussa uuden tilastojulkaisun Ikääntyneiden sosiaali- ja terveystilastot 2002 (Suomen Virallinen Tilasto. Sosiaaliturva 2003:1. Stakes.).

Julkaisu on kolmikielinen tietopaketti, joka ilmestyy jatkossa 2-3 vuoden välein. Se on tarkoitettu taustatiedoksi vanhuspalvelujen suunnittelijoille ja poliittisille päättäjille. Lisäksi se sopii käsikirjaksi kaikille niille, jotka tarvitsevat perustietoa ikääntyneiden palveluista.

Julkaisusta saa tilastotiedot asiakasmääristä, henkilöstöstä ja kustannuksista. Siinä on kuvattu myös esimerkiksi pitkäaikaishoitoa tarjoavien yksiköiden asiakasrakennetta ja palvelujen päällekkäiskäyttöä. Viimeisimmän vuoden tietojen lisäksi on esitetty pitkät aikasarjat.

Julkaisussa on kuvattu myös ikääntyneiden palvelujärjestelmä sekä palveluiden kehitykseen vaikuttaneita muutoksia esimerkiksi lainsäädännössä ja yhteiskunnassa.

Pääosa julkaisun tiedoista koskee koko maata, mutta keskeisimmät tiedot ovat myös maakunnittain ja kunnittain. Julkaisussa on tietoa myös muista Pohjoismaista.

Julkaisun teosta Stakesissa ovat vastanneet Sari Kauppinen, Anne Forss, Salla Säkkinen, Anja Noro ja Päivi Voutilainen.

Ny publikation om äldreomsorgen

I december 2003 utgav Stakes statistikpublikationen Ikääntyneiden sosiaali- ja terveystilastot 2002 (Äldreomsorgen 2002), Stakes, FOS, Socialskydd 2003:1.

Publikationen är ett infopaket på tre språk, som i fortsättningen kommer att utges med 2-3 års mellanrum. Den är avsedd att ge bakgrundsinformation till dem som planerar eller fattar politiska beslut om äldreomsorgen. Dessutom är den en handbok för alla dem som behöver baskunskap om äldreomsorgen.

Publikationen innehåller statistik om klientantal, personal och kostnader. Den beskriver också t.ex. klientstrukturen hos de enheter som ger långtidsvård och t.ex. överlappande service. Förutom färskaste tillgängliga uppgifter framläggs långa tidsserier, dvs. kronologisk statistik.

Publikationen beskriver också äldreomsorgssystemet och sådana förändringar i t.ex. lagstiftningen och samhället som påverkar servicens utveckling.

Största delen av uppgifterna gäller hela landet, men de viktigaste rönen framställs även landskaps- och kommunvis. Uppgifter om de övriga nordiska länderna ingår också.

Publikationen har uppgjorts vid Stakes av Sari Kauppinen, Anne Forss, Salla Säkkinen, Anja Noro och Päivi Voutilainen.